

Van Sag Harbor naar New Orleans

Onderweg met Geert Mak

Geert Mak startte in de herfst van 2010 een rondreis door zijn geliefde Amerika en gebruikte als leidraad *Reizen met Charley*, het reisverslag van de wereldberoemde Amerikaanse schrijver John Steinbeck.

Tekst: **Bas Korthals**

Op 23 september 1960 vertrok de auteur John Steinbeck (1902-1968) samen met zijn poedel Charley in een tot camper verbouwde GMC-truck uit Sag Harbor (Long Island) voor een rondreis door zijn Verenigde Staten: een zoektocht naar Amerika. Tenminste, dat zegt de titel van zijn in 1962 gepubliceerde *Travels with Charley in Search of America*. Was of werd het een zoektocht naar Amerika? Eigenlijk niet. Steinbeck ging noodgedwongen op zoek naar zichzelf: Amerika was zijn excuus voor deze queeste. De GMC werd 'Rocinante' genoemd, de poedel werd omgedoopt tot Sancho Panza en Steinbeck werd Don Quichot die *the windmills of his mind* zou gaan bevechten. De camper bevatte geweren (Steinbeck zou er gaande de rit nog wat bijkopen), hengels en gereedschap, waar Steinbeck eigenlijk niet mee om kon gaan. Hij zou gaan reizen tegen de klok in: vanuit Sag Harbor een grote boog die min of meer eindigde ergens tussen New Orleans en Abingdon (Virginia). Of je nu jezelf of Amerika wilt leren kennen, zo'n reis is een ideale formule: eigenlijk onweersaanbaar.

Niet ongewapend

Geert Mak trad in de voetsporen van Steinbeck. Hij ging op 23 september 2010 ook niet bepaald ongewapend van start. In 1979 had hij voet aan de grond gezet in de Verenigde Staten en had er in de jaren nadien ervaringen opgedaan en vriendschappen gecementeerd. Het boek is opgedragen aan Edith en Louis Laub, een joods echtpaar waarmee hij een hechte band ontwikkelde. Mak noemt Edith zelfs zijn 'tweede Amerikaanse moeder'. Daarnaast heeft Mak uit zijn bagage als historicus bepaalde reisgezellen gevist, mensen die met elkaar gemeen hebben dat ze Amerika hadden bereisd en daar in de vorm van een brief, een reportage, een artikel of een boek verslag van hebben gedaan. Zo ontmoeten we Alexis de Tocqueville en zijn reisgezel Gustave de Beaumont. Alexis de Tocqueville was aan het begin van de jaren dertig van de negentiende eeuw een reiziger met open ogen. Zijn *De la démocratie en Amérique* (1835-

1840) is nog steeds een klassieker, maar Mak lijkt meer waarde te hechten aan zijn (hun?) brieven. Er zijn meer open ogen: Ernie Pyle's *Ernie Pyle's America. The Best of Ernie Pyle's 1930s Travel Dispatches* en *Inside USA* (1947) van John Gunther: stemmen, maar vooral ook ogen, uit de jaren dertig en veertig van de vorige eeuw. Mak reist met de ogen van 2010. Wat zien die ogen van 2010? Mak is zeker geen pessimist, niet iemand die bewust op zoek is naar verval. Toch sluipt het verval mee in zijn tekst. Soms neemt het de onverbiddelijke melancholie van de aquarellen van Andrew Wyeth aan, dan is het de hardheid van Hopper of de kaalslag die Martin Scorsese gebruikte als intro voor zijn film *The Last Waltz*: het afscheidsconcert van *The Band*. Mak heeft op zijn reis heel wat *cardboard filled windows* ontmoet: er is veel op de fles gegaan.

De werkeloosheidscijfers liegen er niet om. De economie trekt langzaam aan, maar economen voorspellen een *jobless recovery*: minder banen, meer armoede, meer rijkdom voor minder mensen.

Uitverkoren volk

Toch lijkt het religieus geïnspireerde Amerikaanse exceptionalisme niet te verdwijnen. Amerikanen vormen nog steeds een soort uitverkoren volk dat geroepen is om de wereld voor te gaan. Gewapende conflicten zijn vanzelfsprekend *wars of necessity*, nooit *wars of choice*. Alle strategie lijkt niet op macht gericht, *bringing the*

De camper 'Rocinante' waarmee John Steinbeck door Amerika trok staat tentoongesteld in het National Steinbeck Center in Salinas, Californië.

boys home is het doel waarnaar gestreefd wordt. Volgens Steinbeck eindigde zijn reis min of meer onverwacht: 'In de buurt van Abingdon, in de punt van Virginia, om vier uur op een winderige namiddag, ging mijn reis er zonder waarschuwing of afscheid of bekijk het maar vandoor en liet me ver van huis achter.' Hij jakkerde naar New York om er vlak bij zijn appartement te verdwalen. De reiziger werd naar huis geloodst door een vriendelijke politieagent.

Geert Mak en zijn vrouw hielden het na New Orleans voor gezien. *Travels with Charley* leverde na New Orleans niet meer op dan een drietal achteraf geconstrueerde gesprekken met lifters waarover John Steinbeck jr. een vernietigend oordeel velde: 'karikaturen van gesprekken. Niemand praat zo.'

Eenmaal thuis heeft Mak zich aan het ordenen gezet. Dat lijkt een bijna onmogelijke klus: zoveel indrukken, ervaringen, persoonlijke geschiedenis en zoveel balans om op te maken. Ik vind dat Mak daarin bewonderenswaardig is geslaagd. Dat heeft niet zozeer te maken met de heldere indeling, de cijfermatige onderbouwing of met zijn zorgvuldig aangegeven beroep op historici en sociologen van wie sommigen zijn reisgezellen waren, maar meer met het feit dat hij van de Verenigde Staten een verhaal heeft gemaakt. Toegegeven, een verhaal met een open einde, maar voor welke staat of unie van staten geldt dat niet? Staten en hun onderlinge betrekkingen zijn *continuing stories*, verhalen door mensen vorm gegeven: vol zeepbellen, harde feiten, idealen

en verzinsels. Het is aan de historicus om daar, *with the benefit of hindsight*, enige ordening in aan te brengen, maar die ordening maakt het einde niet minder open. 'Wat bindt Amerika en Europa nog in de eenentwintigste eeuw?' Na herlezing van het boek geloof ik niet dat Mak die vraag expliciet wilde stellen, laat staan beantwoorden. Het lijkt me meer een wervende tekst van de uitgeverij. Het antwoord lijkt me vrij simpel: alles. De Verenigde Staten en Europa zitten, of ze dat nu leuk vinden of niet, *on the same highway*. Verkeersongelukken zijn daarbij niet uit te sluiten, maar die moeten noodgedwongen samen worden afgehandeld.

Instapmodel

Voor mensen die geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van de Verenigde Staten is *Reizen zonder John* een fraai en enthousiasmerend instapmodel. Tijdens die reis zal dat model ongetwijfeld worden ingeruild voor een beter uitgeruste camper. Daar is niets on-Amerikaans aan. Uiteindelijk bereik je met je camper altijd het gebied waar je meer wilt weten dan er op dat moment te weten valt. Dan wordt het tijd om de balans op te maken, om je hoofd vol historisch spinrag op orde te brengen. De tijd voor reflectie, verslaggeving of misschien wel een boek, maar dat is niet iedereen gegeven.

Ondertussen mogen we John Steinbeck niet vergeten. De John Steinbeck van 1960 twijfelde enorm aan zichzelf. Hij wilde, gelet op zijn voorliefde voor vuurwapens en zijn hunkering naar heroïsch gedrag, wel graag een 'Hemingway' zijn. Dat was hij niet. Hij was een man die zichzelf verteerde en vrouwen en kinderen daarbij, maar hij was ook de auteur van *The Grapes of Wrath* en, voor mij in ieder geval, *East of Eden*. Je kunt niet alles zijn tenslotte.

'Mak is geen pessimist, toch sluipt het verval van Amerika mee in zijn tekst'

Geert Mak reisde zonder John Steinbeck. Het valt mij moeilijk dat te geloven: je maakt geen 'reis zonder John' met zijn spoorboekje en verzameld werk op de achterbank. Misschien gaat het alleen maar om een taalspelletje: *zonder John* staat tegenover *met Charley*. Die soep van eenzaamheid wordt trouwens minder heet gegeten dan hij wordt opgediend: Mak reisde met zijn vrouw en Steinbeck had gedurende een aanzienlijk deel van zijn queeste Elaine, zijn derde vrouw, aan boord. Het maakt eigenlijk niet zoveel uit. Met *Reizen zonder John* heeft Geert Mak de Verenigde Staten en John Steinbeck in grote lijnen op de schutting geschilderd. Het staat de lezer vrij die contouren nader in te kleuren. Vooral doen, zou ik zeggen. ■